

NOVES APORTACIONS A LA HISTÒRIA DE LA PLATJA D'ALTAFULLA DEL SEGLE XX

Teresa Solé Mir, Frederic Vidal Laínez i Eulàlia Vilallonga Ramon

teresa.solemir@gmail.com / fvidalsum@gmail.com / vilallonga.eulalia@gmail.com

Resum: Aquest article complementa amb noves aportacions la història de la platja d'Altafulla explicada als EA 44 i 47. L'època descrita va de 1942 a 1973, fent especial esment d'alguns fets ocorreguts a començaments de la dècada de 1960.

Paraules clau: Altafulla, platja d'Altafulla.

Abstract: A new contribution to the history of Altafulla beach complements previous articles published in EA 44 and 47. The period described goes from 1942 to 1973, making special mention of some events that took place at the beginning of the 1960s.

Keywords: Altafulla, Altafulla beach.

Introducció

La història de la platja d'Altafulla continua en construcció. Fins aquí l'hem anat fent a partir de records, imatges i fonts orals. Ara aportem també alguns documents que proporcionen informació més precisa d'alguns fets.

L'evolució de la platja ve donada tant per l'acció del mar com de diverses actuacions humanes. Si bé és cert que el mur de formigó de 1973 marca un punt d'inflexió en aquesta història, perquè comporta un canvi radical de fesomia, aquest mur no és pas la primera actuació —com a mesura de defensa o protecció— feta a la platja.

Per altra banda, aquesta evolució també es mostra en les cases, que són reformades o transformades al llarg dels anys.

La platja fins a 1962

La part central de l'actual passeig de Botigues de Mar estava constituïda per un nombre de cases que majoritàriament encara tenien la fesomia de les primeres reformes

fetes pels pescadors per transformar les antigues botigues en habitatges. En la primera imatge (*fig.1*) datada el **1942**, que forma part de l'arxiu del Museu Marítim de Barcelona, es poden apreciar les cases que actualment són els números 51 a 57 del passeig. Exceptuant-ne la casa central, les altres continuaven essent habitatges de pescadors. Al davant, abans de començar la zona de platja i de varada de les barques, hi veiem un pou i un hort força extens.

Fig. 1

Fig. 2

El **1953** (*fig.2*) davant la casa de l'esquerra, la número 57, ja han desaparegut el pou i l'hort i s'acaben de plantar arbres a tocar del carrer. Si observem aquesta imatge, veiem que la platja arriba fins al carrer, i una barreja de còdols i sorra ha vingut a substituir la terra on es feia l'hort.

De mica en mica, amb la paral·lela i progressiva reforma i transformació de les cases de davant de mar (recordem que fins a la dècada següent no es començarà a urbanitzar el futur barri de Baix a Mar), va creixent el nombre de famílies estiuejants. Entre les primeres, la família Vidal-Laínez, que va arribar a Altafulla el **1954**, esdevenint testimoni excepcional de la transformació de la platja.

Les fotografies que segueixen (*fig. 3-9*) van ser realitzades per Frederic Vidal Canadell, pare del cosignant d'aquest escrit. A més de constituir records preciosos d'infantesa, mostren una platja d'Altafulla ben allunyada de l'actual.

Fig. 3

En la primera (*fig. 3*) es veu com, davant les cases de les quals estem parlant, la sorra i les pedres arriben pràcticament a nivell del carrer. En la segona (*fig. 4*), aquells arbrets plantats on encara hi havia terra van creixent. No eren aquests els únics arbres, també n'hi havia davant de Ca Gelabert, com es veu en la següent fotografia (*fig. 5*), que és de 1955.

Fig. 4

Fig. 5

I van passant els anys... però no gaires. Veiem en la següent fotografia (*fig. 6*) com el mateix “carrer” està envaït pels còdols, probablement fruit del vaivé del mar, i com s’han engrandit els arbres. La vorera davant les cases es devia construir cap a finals de 1953.

Mostrem a continuació dues imatges que presenten diversos aspectes de la platja a l'estiu. La primera (*fig. 7*) està feta des del banc de sorra que cada any es formava a més o menys distància de la vora; la següent (*fig. 8*) permet apreciar la mida i forma dels còdols. En ambdues, com també en l'anterior *fig. 5*, hi apareixen els tendals de

palla que muntava i desmuntava en Gaietà Magriñà, sobre una platja tota de còdols i més o menys ampla en funció del moviment del mar.

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

La darrera imatge d'aquest conjunt (*fig. 9*) és de 1962 i està feta al camp de futbol que hi havia a la banda dreta de l'actual Camí del Prat, que aviat va desaparèixer per esdevenir zona urbanitzable.

Passat l'estiu, en *Gaietano*, com se'l coneixia, guardava els tendals fins a l'any següent. La platja tenia a inicis dels anys 60 l'aspecte que es pot apreciar i gaudir en aquesta composició fotogràfica (*fig. 10*).

Fig. 10. Fotografia realitzada pel pintor Francesc d'Assís Casademont i Pou, cedida per la seva filla Berta

La primera construcció d'un “mur de defensa” (1960-1962)

Com palesa el següent document (*fig. 11*), a petició de propietaris de primera línia, l'Ajuntament d'Altafulla convoca una reunió el 16 d'abril de 1960, que era Dissabte Sant, per parlar de la “*construcción de las oportunas defensas, como ya se ha hecho en casos similares en otras poblaciones*”, deixant ben clar que el cost de l'obra anirà a càrrec de les persones directament interessades i afectades.

No era pas infreqüent que quan hi havia temporal el mar arribés fins a les cases i que hi deixés sorra en major o menor quantitat. A finals dels anys 50, però, hi va haver un temporal d'una magnitud tal que –segons recorda Núria Ramon– el mar va arribar a entrar dins les cases per les finestres, que aleshores començaven a mig metre del terra. Les barques, les van dur al carrer de darrere (actual Pescadors) per tal que no es perdessin, i durant unes hores molt llargues podia tocar l'aigua si treia la mà per la finestra...

Ara bé, els problemes de la platja no venien només “*por causa de algunos temporales y la continua acción del mar*” com es diu en el document adjunt, sinó, sobretot i com ja és ben sabut, per les contínues extraccions –prohibides, tolerades o permeses– de còdols, grava i sorra que s'hi feien. La mateixa Núria Ramon, nascuda el 1934, recorda, de petita, els carros traient pedres, i diu que ho recorda perquè li feien pena els cavalls, que de carregats com anaven gairebé no podien arrossegar el pes. Als EA 47 es van publicar fotografies d'aquestes extraccions fetes el 49; és evident, però, que van començar molt abans.

El fet és que es construeix un primer “mur”, encarregat per l'Ajuntament al contractista Sumoy, que, segons el que s'havia acordat, van pagar els propietaris el juny de 1962, segons els metres lineals de façana corresponents, en concepte de “*importe del muro excluyendo las calles*”.

Fig. 11. Notificació de l'Ajuntament d'Altafulla amb data de 31 de març de 1960

Vist amb perspectiva, podem dir que no es tracta d'una gran "defensa"; més aviat sembla una delimitació del carrer quan van començar a passar-hi cotxes, com mostren algunes imatges (fig. 12. 13 i 14).

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14

Aquestes tres fotografies són de diferents dates dels anys 60. Podem apreciar que, segons el moment, només hi havia còdols, només sorra a la part de dalt o una barreja d'ambdós. En qualsevol cas, es va anar mantenint una certa amplada de platja —cal recordar que el Gaià continuava aportant còdols i sediments.

La següent fotografia (*fig. 15*), de mitjan anys 60 com testimonia la casa blanca que es veu al fons, mostra una panoràmica de platja, carrer i cases, amb la Roca de Gaià i la Fàbrica en funcionament. Costa distingir el “mur”, si no fos que la part superior està coberta d'herba. Així mateix, s'han plantat algunes atzavares i hi ha una olivereta —que ja hem pogut veure a *fig. 10*— que continuarà dempeus fins al 73. Pel que fa a la platja, sembla força malmesa...

Fig. 15

El cas és que el mateix 1962, acabat de construir i pagat per part dels propietaris el mur de defensa, aquests constaten que es fan extraccions de “*grava y arena en grandes cantidades*” en una zona fins aleshores prohibida —entre el Gaià i els Munts—, perquè entre el Gaià i Tamarit sí que estava permès. El document que adjuntem a continuació (fig.16 i 17) és un esborrany d’instància a la Comandància de Marina de Tarragona, amb data 15 d’octubre de 1962, en la qual s’exposa la situació i es demana que es donin les ordres oportunes “*para que cesen dichas extracciones en el trozo citado anteriormente*”. Aquesta instància hauria de ser signada per 14 propietaris.

En el revers (fig. 17) s’addueixen els motius de la demanda, que val la pena resumir:

- Per motius injustificats, la Comandància de Tarragona ha donat permís per extreure sorra i grava en quantitats il·limitades de la zona abans prohibida.
- En aquest permís s’especifica que la grava ha de ser extreta de dins del mar, i així s’està fent amb un potent tractor de 120 CV, però a menys d’un metre de la vora i en una profunditat de menys de 40 cm.
- Aquesta grava s’extreu amb el propòsit de reomplir una zona pantanosa de 5 hectàrees, i 1,20 metres de profunditat, cosa que requereix 60.000 metres cúbics de material.
- Aquesta quantitat és de proporcions desmesurades, i més tenint en compte l’estat actual de la platja, molt empobrida a causa de les extraccions fetes abans de la prohibició i els efectes dels temporals.

No tenim de moment la certesa que aquest document, procedent de la documentació de Joaquim Vilallonga, s’arribés a presentar formalment com a instància. La Comandància de Marina va desaparèixer a finals dels 70 amb el traspàs de competències a la Generalitat i els assumptes i registres es van distribuir en diferents organismes.

Diversos testimonis deixen constància d’aquestes extraccions —amb tractors i camions— en l’article publicat als EA 47. També hi ha persones que recorden que hi va haver diverses accions de protesta —formals o no—, i que —sense precisar el moment— les extraccions massives es van aturar. En tot cas, el mal ja estava fet i el desastre va acabar essent inevitable.

Amb relació a aquests fets —les extraccions massives no les feien pas particulars, sinó empreses— és també inevitable fer-nos almenys tres preguntes:

- Com es pot explicar que la Comandància de Marina permetés fer-les?
- Es van arribar a extreure els 60.000 metres cúbics esmentats?
- Quan es van aturar definitivament les extraccions?

Queda clar que encara ens falta molta informació sobre aquesta qüestió, que és crucial pel que fa a l’evolució de la platja.

ILMO. SR. (

Los que suscriben, (14 propietarios)

EXPONEN: Que siendo todos los señores antedichos propietarios de terrenos y edificios dedicados a viviendas en la playa de la villa de Altafulla, provincia de Tarragona, y que costearon la construcción de un muro de defensa para proteger dichas propiedades de la acción destructiva del mar, han observado que en dicha playa, y en el trozo comprendido entre el río Goya y El Rente, se extrae grava y arena en grandes cantidades, con grave perjuicio para las edificaciones y terrenos de su propiedad, así como de la playa en general al desaparecer la arena, por lo que respetuosamente a V.E.

SUPlicas: Se sirva V.E. dar las órdenes que crea mas convenientes para que cesen dichas extracciones en el trozo citado anteriormente.

Gracia que sepan alcanzar de V.E. cuya vida guarde Dios muchos años, en bien de España y de su Caudillo Franco.

Altafulla a quince de Octubre de mil novecientos sesenta y dos.

ILMO. SR. COMANDANTE DE MARINA DE TARRAGONA

Fig. 16. Anvers de l'esborrany d'instància a la Comandància de Marina de Tarragona amb data 15 d'octubre de 1962

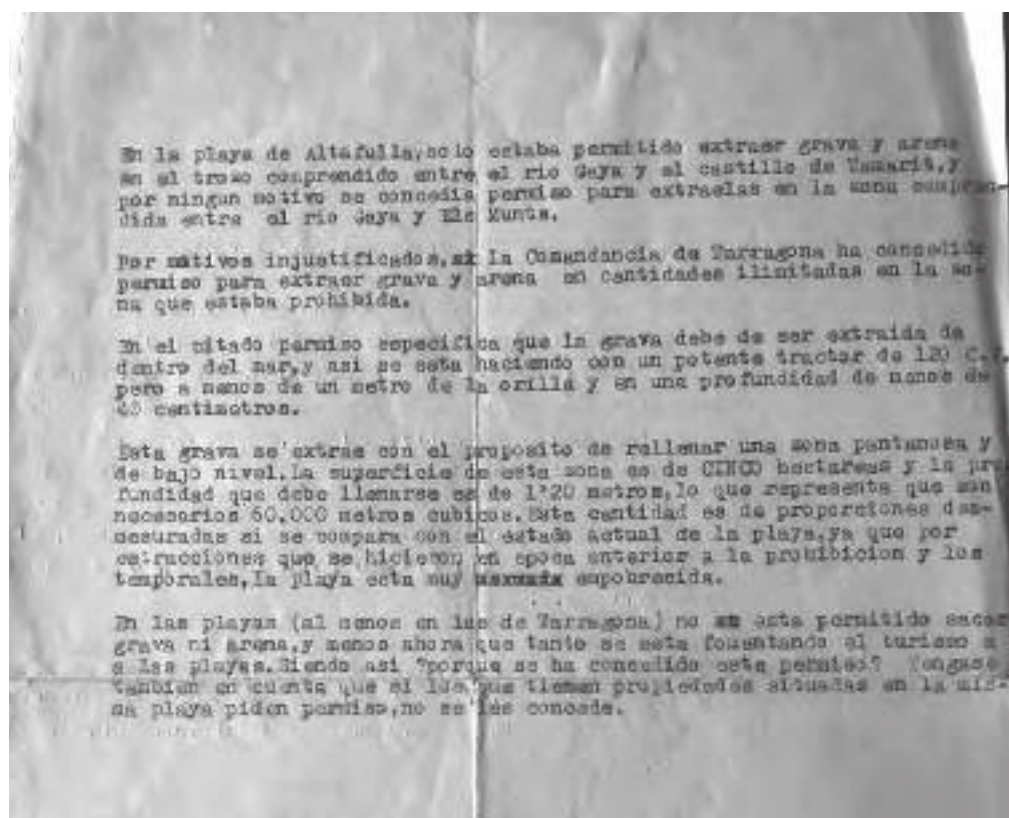

Fig. 17. Revers del mateix esborrany d'instància

El projecte d'un mur de contenció (1972-73)

Arribem ja a l'etapa prèvia a la construcció del mur de formigó. A principis dels 70 es fa evident que la regressió de la platja no té aturador, i la preocupació entre els veïns va en augment.

Segons consta en una nova notificació de l'Ajuntament, amb data 12 de desembre de 1972, que ja ve signada per l'alcalde Pijuan (fig. 18), en la reunió que va tenir lloc el 21 d'octubre, que també era un dissabte, es va acordar la construcció d'un "*muro de contención*", el projecte del qual ja ha estat redactat per un enginyer de Camins, Canals i Ports, d'acord amb les directrius de la Jefatura de Costas de Catalunya. S'hi esmenta també que el mur es farà a una distància d'entre 4 i 4,5 metres de les cases, i l'import probable de cada metre lineal, que —una vegada més— anirà a càrrec de cada propietari, anomenat *beneficiario*.

Ayuntamiento de Altafulla

(Tarragona)

, Conforme a lo acordado en 21 del pasado mes de Octubre, entre todos los beneficiarios del muro de contención a construir en la playa, ha sido redactado, por un Ingeniero de Caminos, Canales y Puertos, el oportuno proyecto siguiendo las directrices indicadas por la Jefatura de Costas de Cataluña.

Desde las actuales edificaciones hasta el muro a construir, quedarán de 4,- a 5,- metros, y el importe de la obra ascenderá de 4.700,- a 5.200,- pesetas cada metro lineal.

Esto se comunica a todos los beneficiarios, para que si están conformes con la obra y el pago, lo comuniquen por escrito a esta Alcaldía, antes de fin del presente año, y de no producirse completa unanimidad no sería realizada la obra en la forma inicialmente convenida.

Dios guarde a Vd. muchos años.
Altafulla, 12 Diciembre de 1972.
EL ALCALDE,

Una firma manuscrita en tinta, que parece ser "J. P. 72", rodeada por una línea circular y una línea horizontal que la atraviesa.

Fig. 18. Notificació de l'Ajuntament amb data 12 de desembre de 1972

Sembla que la unanimitat exigida en el darrer paràgraf es va produir perquè, amb data de 9 d'abril de 1973 (fig. 19), l'alcalde comunica a cada propietari de primera línia que *“después de laboriosas gestiones se ha conseguido la necesaria autorización para construir el muro de defensa de la playa, de las mismas características que el ya existente”*, esmentant tot seguit l'import en pessetes a pagar, corresponent als metres lineals de façana, i les condicions per dur a terme el pagament. No està de més remarcar la forma en què l'alcalde Pijuan s'adreça als destinataris: *“Mi buen amigo”* al principi, *“su buen amigo”* al final.

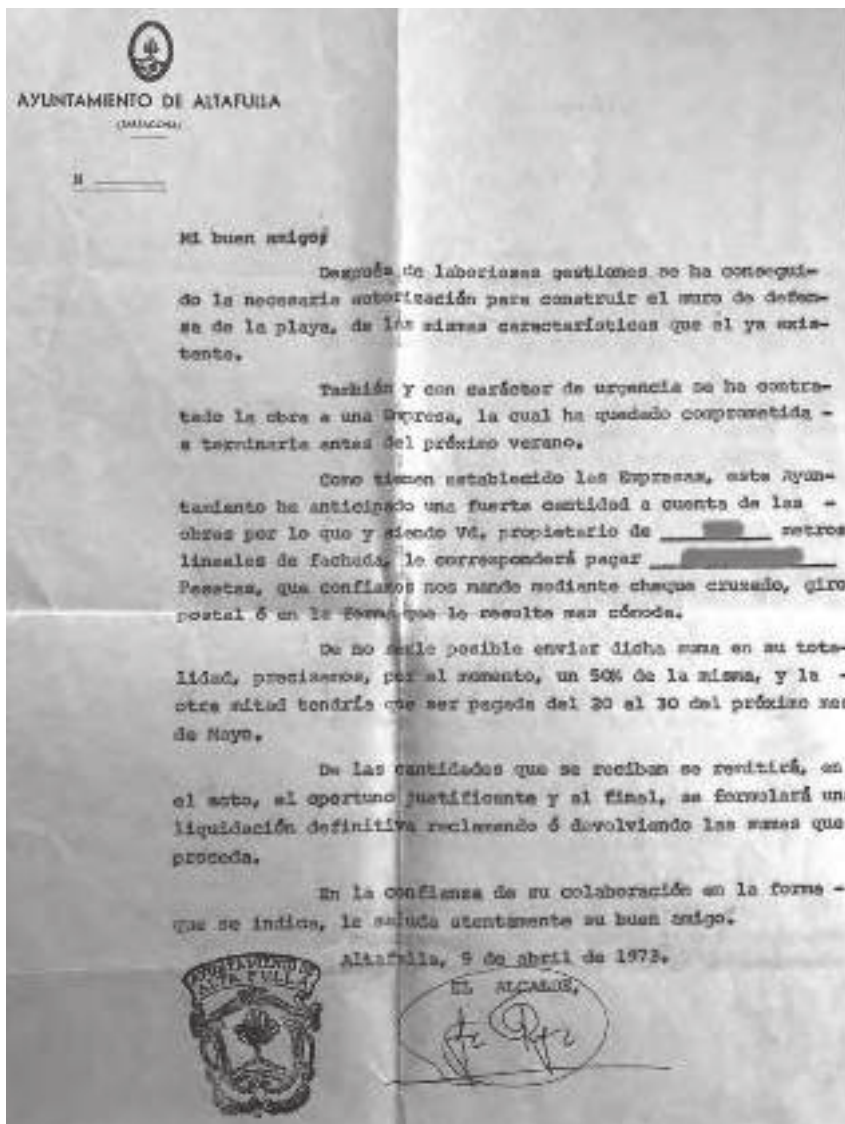

Fig. 19.
Carta de
l'alcalde
Pijuan amb
data 9 d'abril
de 1973

Per sort o per desgràcia, aquell any 73 la Setmana Santa va caure entre el 15 i el 22 d'abril. Van ser aquells dies els del “temporal de les faves”. Aleshores ja estava en marxa el projecte de nou mur, que probablement es devia modificar, o que en tot cas no va resultar pas de les mateixes característiques de l'anterior, com es pot veure en les següents imatges (*fig. 20 i 21*).

Fig. 20. El “mur” del 62

Fig. 21. El mur del 73

El nou mur de formigó va ser inaugurat pel governador civil de Tarragona el juliol de 1973, abans d'estar acabat del tot. La darrera fotografia (*fig. 22*) mostra l'aspecte que va tenir la platja al llarg d'una dècada.

Fig. 22

Epíleg o conclusions provisionals

Amb ulls d'ara, es fa difícil d'explicar que fossin els veïns “directament afectats” els encarregats de pagar l'obra pública. Sortosament, a partir del següent mur —l'escullera del 83—, i no cal dir de la construcció del passeig el 94, el finançament de les obres ja va a càrrec públic, entenent com a bé general passeig i platja, d'ús de tothom, i no només dels suposats “beneficiaris”.

Hem fet una constatació que en certa manera ens ha sorprès, i és la següent: les fotografies en les quals apareixen més còdols a la platja —o còdols més grans, o només còdols— són les fetes entre els finals dels anys 50 i els inicis dels 60. Això vindria a corroborar la tesi del Dr. Narcís Carulla, segons la qual van “aparèixer” tants còdols perquè van “desaparèixer” —per les extraccions— les fraccions més fines en superfície.

És ben probable que aquest article no sigui l'últim que s'escrigui sobre les diferents circumstàncies —naturals i humanes— que expliquen l'evolució de la platja d'Altafulla, per allò que té d'apassionant anar coneixent aquesta història a mesura que ens arriben informacions o documents que desconeixíem. Agraïrem, per tant, qualsevol aportació de dades, documentació o fotografies que puguin contribuir a ampliar la història de la nostra platja.

Com hem dit a l'inici, la història de la platja d'Altafulla continua en construcció.